

KRZYSZTOF KACZMAREK
(Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

NIEZNANE ŚWIADECTWA ŚWIĘCEŃ
STANISŁAWA Z KOWAŁA W DIECEZJI KUJAWSKIEJ*

Słowa kluczowe: XV w., kler, święcenia kapłańskie, diecezja włocławska

Spośród wszystkich biskupstw wchodzących w skład organizacji kościelnej na ziemiach polskich w okresie średniowiecza najlepiej rozpoznaną pod kątem praktyki święceń duchowieństwa jest diecezja kujawska. Taki stan rzeczy jest bez wątpienia pochodną zasobów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku, które w odróżnieniu od innych archiwów kościelnych dysponuje obszernym zasobem materiałów pozwalających prowadzić takie studia. Dla okresu średniowiecza są to przede wszystkim miejscowe akta biskupie zawierające rejestry duchownych wyświęconych przez pasterzy diecezji oraz ich sufraganów, a dla czasów nowożytnych – poza księgami czynności ordynariuszy – także samodzielne *libri ordinandorum* prowadzone przez biskupów pomocniczych¹.

Uwaga historyków prowadzących studia nad święczeniami duchowieństwa skoncentrowana była dotąd na rejestrach akolitów, subdiakonów, diakonów i kapłanów wpisanych do akt czynności biskupich. Dla okresu przedtrydenckiego bardziej lub mniej obszerne wykazy ordynowanego kleru diecezji włocławskiej odnajdujemy w materiałach z okresu pontyfikatów Krzesława z Kurozwęk i Wincentego Przerębskiego², Macieja Drzewickiego i Jana Karnkowskiego³, a także Łukasza Górki, Mikołaja Dzierzgowskiego i Andrzeja Ze-

* Praca powstała w ramach projektu nr 2015/19/B/HS3/00912 („Wykazy duchownych wyświęconych przez biskupów gnieźnieńskich w latach 1482–1493”), finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

¹ Zob. Witold KUJAWSKI, *Archiwum Diecezjalne we Włocławku. Przewodnik po zasobach*, Studia Włocławskie, t. 6: 2003, s. 501–526.

² Archiwum Diecezjalne we Włocławku (dalej cyt. ADW), sygn. ABKP 011: „Akta działalności biskupów kujawskich i pomorskich. Akta biskupa Zbigniewa Oleśnickiego [1473–1480], Krzesława Kurozwęckiego [1494–1503] i Wincentego Przerębskiego [1503–1513]”.

³ *Ibid.*, sygn. ABKP 012: „Akta działalności biskupów kujawskich i pomorskich. Akta Macieja Drzewickiego [1513–1531] i Jana Karnkowskiego [1531–1537]”.

brzydowskiego⁴. Z początku XVI stulecia (1516 r.) znamy też pojedynczy wykaz duchownych wyświęconych przez kujawskiego sufragana, biskupa Aleksandra Myszczyńskiego⁵. Większość tych zabytków została wydana drukiem. Ich edycję zapoczątkował ks. Witold Kujawski, który opublikował zawartość rejestrów duchownych wyświęconych przez Krzesława Kurozwęckiego i Wincentego Przerębskiego⁶, a piszący te słowa przygotował w ostatnich latach skromniejsze objętościowo edycje, zawierające wykazy kleru ordynowanego przez biskupów: Macieja Drzewickiego⁷, Jana Karnkowskiego⁸, Łukasza Górkę i Mikołaja Dzierzgowskiego⁹ oraz Andrzeja Zebrzydowskiego¹⁰. Do naukowego obiegu wprowadzono też spis duchownych wyświęconych wiosną 1516 r. przez sufragana włocławskiego Aleksandra Myszczyńskiego¹¹. Choć przywołane materiały pokazują, że zasób źródeł do badań nad święceniami kleru diecezji kujawskiej w późnym średniowieczu jest całkiem obszerny, w studiach tych warto (a nawet trzeba) sięgać także do innych, słabiej znanych zabytków. Jednym z nich są tzw. *litterae formatae*, czyli świadectwa święceń, które były wydawane przez biskupów ordynariuszy lub ich sufraganów na prośbę zainteresowanych duchownych. W odróżnieniu od wymienionych rejestrów ordynowanego kleru wpisanych do akt biskupich dotyczą one pojedynczych osób odbierających święcenia różnych stopni, najczęściej (od reguły tej są jednak interesujące wyjątki) akolituatu.

Stan badań nad średniowiecznymi świadectwami święceń jest bardzo skromny. Dysponujemy co prawda obszernym studium Klary Fabricius, ale rozprawa tej autorki traktuje wyłącznie o kształtowaniu się instytucji „forma-

⁴ Ibid., sygn. ABKP 013: „Akta działalności biskupów kujawskich i pomorskich. Akta Jana Karnkowskiego [1531–1537], Łukasza Górki [1538–1542], Mikołaja Dzierzgowskiego [1543–1546], Jana Drohojowskiego [1551–1557] i Jana Karnkowskiego [1567–1581]”; sygn. ABKP 014: „Akta działalności biskupów kujawskich i pomorskich. Akta Andrzeja Zebrzydowskiego [1546–1551] i Jakuba Uchańskiego [1557, 1561–1562]”.

⁵ Ibid., Akta Konsystorza Generalnego Włocławskiego 5 [1515–1517], k. 113r–113v.

⁶ Witold KUJAWSKI, *Wykazy święconych z najstarszej księgi akt działalności biskupów włocławskich (Kurozwęckiego i Przerębskiego – lata 1496–1511)*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne (dalej cyt. ABMK), t. 72: 1999, s. 23–112.

⁷ Krzysztof KACZMAREK, *Święcenia duchowieństwa przez biskupa włocławskiego Macieja Drzewickiego w latach 1516–1529*, ABMK, t. 104: 2015, s. 55–92.

⁸ Idem, *Duchowni ordynowani przez biskupa kujawskiego Jana Karnkowskiego w 1533 r.*, *Roczniki Humanistyczne*, t. 64: 2016, nr 2, s. 5–20.

⁹ Idem, *Duchowni ordynowani w latach 1539–1544 przez biskupów kujawskich: Łukasza Górkę i Mikołaja Dzierzgowskiego*, *Studia Gnesnensia*, t. 31 [w druku].

¹⁰ Idem, *Święcenia duchowieństwa przez biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego w 1550 r.*, *Studia Włocławskie*, t. 20 [w druku].

¹¹ Idem, *Święcenia duchowieństwa we Włocławku w 1516 r.*, *Zapiski Historyczne*, t. 78: 2013, z. 4, s. 103–117.

tów” na gruncie prawa kanonicznego we wczesnym średniowieczu i nic nie mówi o praktyce wydawania takich świadectw i ich zawartości w późniejszych czasach¹². Niewiele do powiedzenia na ich temat mieli też autorzy zajmujący się średniowieczną organizacją kościelną na ziemiach polskich. Wiadomo, że świadectwa święceń kleru zachowały się w większej liczbie głównie dla diecezji istniejących na terenie państwa zakonu krzyżackiego w Prusach i ziemi chełmińskiej. Do naukowego obiegu wprowadził je August Kolberg – w 1880 r. autor ten opublikował rejestry wybranych dokumentów z tzw. Formularza z Uppsali, wśród których były świadectwa święceń duchownych z diecezji chełmińskiej, warmińskiej, sambijskiej oraz pomezkańskiej¹³. Znamy też podobne materiały z diecezji wrocławskiej – ich zawartość pod postacią rejestrow dokumentów przechowywanych we wrocławskim Archiwum Archidiecezjalnym udostępnił historykom bp. Wincenty Urban¹⁴. Stan rozpoznania tych zabytków dla innych diecezji przedstawia się znacznie gorzej: Franciszek Piekosiński opublikował dokument wydany w 1440 r. przez sufragana gnieźnieńskiego Jana, zawierający świadectwo święceń jakiegoś Mikołaja „de Czelań”¹⁵. W bardzo ograniczonym zakresie przekazy te wykorzystali także: ks. Jan Korytkowski w pracy o arcybiskupach gnieźnieńskich¹⁶, Tadeusz Olek w studium źródłoznawczym poświęconym księdze czynności arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego¹⁷, a także Zofia Wilk-Woś w rozprawie o późnośredniowiecznej kancelarii arcybiskupów gnieźnieńskich¹⁸. Na nieco większą skalę sięgnął do tych materiałów tylko Antoni Gąsiorowski, który w charakterze aneksu do swej pracy poświęconej święceniom kleru w diecezji kujawskiej opublikował trzy świadectwa święceń akolituatu duchownych z diecezji gnieźnieńskiej:

¹² Clara FABRICIUS, *Die Litterae Formatae im Frühmittelalter*, Archiv für Urkundenforschung, t. 9: 1926, s. 39–86, 168–194.

¹³ August KOLBERG, *Ein preussisches Formelbuch des 15. Jahrhunderts*, Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands, t. 9: 1888, s. 273–328; ostatnio cały tekst źródła opublikował R. Biskup – zob. „Formularz z Uppsali”. *Późnośredniowieczna księga formularzowa biskupów pruskich*, komentarz i edycja Radosław BISKUP (Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. 109), Toruń 2016.

¹⁴ Wincenty URBAN, *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu* [cz. IV], Studia Historyczno-Teologiczne Śląska Opolskiego, t. 5: 1975, s. 317–361; [cz. V], *ibid.*, t. 6: 1978, s. 323–351; [cz. VI], *ibid.*, t. 7: 1979, s. 353–388.

¹⁵ *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 5, wyd. Franciszek PIEKOSIŃSKI, Poznań 1908, nr 662.

¹⁶ Jan KORYTKOWSKI, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od 1000 r. aż do dni naszych*, t. 2, Poznań 1888.

¹⁷ Tadeusz OLEK, *Akta działalności arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego (Studium źródłoznawcze)*, Studia Theologica Varsaviensia, t. 13: 1975, nr 1, s. 231–280.

¹⁸ Zofia WILK-WOŚ, *Późnośredniowieczna kancelaria arcybiskupów gnieźnieńskich (1437–1493)*, Łódź 2013.

Jana „S” z roku (prawdopodobnie) 1437, Macieja z Górki z dnia 4 XII 1480 r. oraz Mikołaja z Domanikowa z 3 IV 1484 r.¹⁹.

W literaturze przedmiotu nie wzmiankowano dotąd żadnych świadectw święceń duchownych z terenu diecezji kujawskiej, jednak w toku kwerendy prowadzonej w zasobach aktowych Archiwum Diecezjalnego we Włocławku udało się odnaleźć dwa takie przekazy, które mówią o niższych i wyższych święceniach duchownych Stanisława z Kowala (syna Jakuba). Przekazy te mają sporą wartość z uwagi na ich chronologię, a także nietypową – na tle innych „formatów” – zawartość. Oba interesujące nas świadectwa pochodzą z lat 1493–1494, czyli z okresu poprzedzającego najstarsze znane nam obecnie imienne wykazy kleru ordynowanego przez biskupów kujawskich, które zaczynają się – jak wiadomo – od roku 1496²⁰. Niezwykle jest także to, że przekazy te dotyczą jednego duchownego i przynoszą dane o pełnej sekwencji jego święceń od akolituatu do prezbiteratu. To jedyny znany mi przypadek tego typu. Samych świadectw święceń duchownych z różnych diecezji zachowało się dużo więcej, ale wszystkie one mówią o pojedynczych święceniach (z reguły tych niższych) poszczególnych osób i nie da się na podstawie tych zapisek odtworzyć okoliczności pozyskania przez nie wszystkich stopni święceń. Odnalezione we Włocławku materiały są więc wyjątkowo interesujące i warto poświęcić im nieco uwagi.

Analizowane świadectwa nie zachowały się w swej pierwotnej, dokumentowej postaci – ich zawartość została wpisana do III tomu akt włocławskiego konsystorza. Miał więc zapewne rację A. Gąsiorowski, który podkreślał, że zdecydowana większość takich zabytków przetrwała do naszych czasów pod postacią kopii oryginalnych dokumentów wpisanych do różnych ksiąg formularzowych i akt czynności biskupich²¹. Pierwsze z interesujących nas świadectw zostało wydane „dominica in festo sancti Michaelis [29 IX]” 1493 r. w Krakowie. Czytamy w nim, że tamtejszy sufragan, biskup laodycejski Paweł, za zgodą ówczesnego ordynariusza kujawskiego udzielił Stanisławowi z Kowala święceń akolituatu²². Niedzielny termin święceń, choć nietypowy (duchowieństwo święcono głównie w cztery soboty tzw. kwartalnych suchych dni, a także w sobotę zwaną „Sicientes” oraz w Wielką Sobotę), był jednak dozwolony przez prawo kanoniczne, choć biskupi mogli w takich przypadkach udzielać wyłącznie niższych święceń i nie powinni tego robić na masową skalę. Przykłady niedziel-

---

¹⁹ Antoni GĄSIOROWSKI, *Święcenia w diecezji kujawskiej na przełomie XV i XVI wieku*, *Roczniki Historyczne*, t. 67: 2001, s. 103–104.

²⁰ Zob. W. KUJAWSKI, *Wykazy święconych*, passim.

²¹ A. GĄSIOROWSKI, op.cit., s. 100.

²² ADW, Akta Konsystorza Generalnego Włocławskiego 3 (108), s. 813.

nych święceń znane z samego Krakowa²³, a także z innych diecezji²⁴ pokazują, że zasady te, ogólnie rzecz biorąc, były respektowane przez biskupów. Nie znamy szczegółów uroczystości odprawionej we wrześniu 1493 r. przez sufragana Pawła, nie mamy jednak żadnych powodów, by wątpić w to, że biskup dochował powyższych wymogów. Interesujące, że choć święcenia odbyły się w Krakowie, to chętni do przyjęcia *ordines minores*, wśród których był także Stanisław z Kowala, nie zgromadzili się w katedrze na Wawelu, tylko w dominikańskim kościele klasztorным św. Trójcy. Taki stan rzeczy był zapewne podyktowany pochodzeniem szafarza święceń – wiadomo, że biskup Paweł był członkiem krakowskiego konwentu dominikanów²⁵.

Ciekawe są dalsze losy Stanisława z Kowala. Gdyby pod Wawelem udało mu się osiągnąć jakieś stałe źródło dochodów (prebendę lub choćby poręczenie dające gwarancję wypłacania mu stałej pensji), zapewne pozostałby w Krakowie i przyjął tam *ordines maiores*. Wiemy jednak, że tak się nie stało, a Stanisław – zapewne zmuszony do tego życiową koniecznością – opuścił diecezję krakowską i zasilił liczne szeregi duchownych podejmujących wędrówki „za beneficjami”. W roku 1494 odnajdujemy go na terenie diecezji chełmskiej, gdzie udało mu się pozyskać łaski Andrzeja Rzeszowskiego, dziedzica Przybyszówki. To właśnie dzięki jego wsparciu Stanisław mógł rozwinąć swą kościelną karierę i wstąpić na drogę prowadzącą do stanu kapłańskiego. O tym, w jaki sposób Stanisław osiągnął stopień prezbitera, mówi drugie z odnalezionych świadectw święceń, wydane przez biskupa chełmskiego Macieja w Krasnymstawie, w Wielką Sobotę (29 III) 1494 r. Na tle innych tego typu zabytków ma ono wyjątkowy charakter. O ile bowiem zdecydowana większość średniowiecznych „formatów” dokumentuje fakt przyjęcia przez daną osobę tylko jednego stopnia święceń (najczęściej akolituatu), to świadectwo wydane przez biskupa Macieja mówi o wszystkich trzech stopniach święceń wyższych (subdiakonatu, diakonatu i prezbiteratu) osiągniętych przez Stanisława z Kowala w odstępie kilku tygodni wiosną 1494 r. Chełmski ordynariusz zaświadczył w nim najpierw, że „sabbato quo in ecclesia Dei Intret decantatur [22 II]” 1494 r. w kościele parafialnym w Kumowie Stanisław przyjął z jego rąk święcenia subdiakonatu dzięki poręczeniu wspomnianego Andrzeja Rzeszowskiego, dziedzica Przybyszówki; następnie „sabbato quo in ecclesia Dei cantatur introitus Sicientes [15 III]” w tym samym roku i w tym samym kościele duchowny został prze-

²³ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Acta Officialia III, k. 125r–125v.

²⁴ Zob. np. Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, Acta Episcopalia VII, k. 54r; Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Acta Causarum Consistorii Gnesnensis 59, k. 14v, 17v; 72, k. 164r; 73, k. 86v.

²⁵ Zob. Krzysztof Rafał PROKOP, *Polscy biskupi dominikańscy. Słownik biograficzny*, Kraków 2013, s. 120–123.

zeń ordynowany na diakona, ostatecznie zaś w Wielką Sobotę (29 III) 1494 r., w kościele parafialnym pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Krasnymstawie, otrzymał on święcenia kapłańskie. Nie wiemy, na podstawie jakiego tytułu Stanisław przystąpił do święceń na diakona i prezbitera. Świadcstwo nie daje w tej kwestii żadnych wskazówek i tylko przez wzgląd na praktyki znane z innych diecezji, gdzie większość kandydatów stawała do wyższych święceń na podstawie poręczeń od tego samego patrona, możemy się domyślać, że to właśnie środki wypłacane przez Andrzeja Rzeszowskiego umożliwiły Stanisławowi dokończenie sekwencji święceń i osiągnięcie statusu kapłana.

Ponieważ święcenia Stanisława z Kowala odbyły się poza diecezją kujawską, w zgodzie z wymogami prawa kanonicznego powinien on na tę okoliczność przedstawić pisemną zgodę swego macierzystego biskupa²⁶. Praktyka wydawania takich zaświadczeń jest znana z innych diecezji, choć w tym miejscu trzeba podkreślić, że do naszych czasów zachowało się niewiele takich *litterae dimisoriales*²⁷. O tym, że duchowny dopełnił tego warunku, świadczą wzmianki w obu świadectwach, w których wyraźnie odnotowano, że otrzymał on poszczególne stopnie święceń „de licentia sui dioecesanii”, czyli ówczesnego ordynariusza kujawskiego. Hierarcha ten nie został co prawda imiennie przywołany w źródle, nie ma jednak wątpliwości, że chodzi o Piotra z Bnina, biskupa włocławskiego w latach 1483–1494²⁸. Nie udało mi się odnaleźć oryginału takiego zaświadczenia, istnieje jednak jego kopia, wpisana do akt włocławskiego konsystorza na tej samej stronie, co świadectwa święceń Stanisława z Kowala. Czytamy w niej, że może on przyjąć dowolne święcenia, pod warunkiem że pozyska dla nich odpowiednie zabezpieczenie finansowe w postaci beneficjum bądź poręczenia od prywatnej osoby²⁹. Zawartość tych dymisoriów jest więc podobna do identycznych zabytków tego typu znanych z innych diecezji, różni się jednak od nich tym, że zgody na przyjęcie przez Stanisława wszystkich święceń poza jego własną diecezją nie wydał mu osobiście jego macierzysty ordynariusz, tylko ówczesny oficjał generalny i wikariusz *in spiritualibus* diecezji kujawskiej, doktor dekretów Mikołaj z Przywieczerzyna. Możliwe, że taki stan rzeczy był efektem postępującej choroby Piotra z Bnina. Wiadomo, że zmarł on w marcu 1494 r., ale nie była to śmierć nagła, gdyż przez kilka ostat-

²⁶ Por. Leon PAWLINA, *Dymisorie w rozwoju historycznym*, Lublin 1936.

²⁷ A. GAŚSIOROWSKI, op.cit., s. 102–103, nr 3–4. Por. także Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Acta Causarum Consistorii Gnesnensis 61 (1493), k. 135r. Tam zgoda na przyjęcie święceń poza macierzystą diecezją wydana przez biskupa poznańskiego Uriela Górkę dla Stanisława ze Strzelec w diecezji poznańskiej.

²⁸ Jacek WIESIOŁOWSKI, *Piotr z Bnina*, [in:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław 1981, s. 536–537; także Zbigniew ZYGLEWSKI, *Biskup kujawski Piotr z Bnina w świetle itinerarium*, Studia Gnesnensia, t. 18: 2004, s. 209–226.

²⁹ ADW, Akta Konsystorza Generalnego Włocławskiego 3 (108), s. 813.

nich miesięcy swego życia włocławski ordynariusz ciężko chorował. Ponieważ zgoda na święcenia poza macierzystą diecezją została Stanisławowi z Kowala wydana w dniu 25 VIII 1493 r., jest prawdopodobne, że w obliczu swej niedyspozycji biskup kujawski nie był już w stanie samodzielnie sygnować tego zaświadczenia i musiał go w tym wyręczyć Mikołaj z Przywieczeryna.

O życiu Stanisława z Kowala nie wiemy dotąd nic ponad to, co przynoszą przedstawione w tym przyczynku świadectwa jego święceń. Na ich podstawie możemy podejrzewać, że należał on do licznej zapewne grupy duchownych, którzy nie mając perspektyw na osiągnięcie stałego źródła dochodu i życiowej stabilizacji w granicach macierzystych diecezji, musieli opuszczać swe rodzinne strony i gdzie indziej szukać źródeł utrzymania³⁰. Wiadomo, że Stanisław znalazł je pierwotnie w granicach diecezji chełmskiej, trudno jednak powiedzieć, czy spędził w niej resztę swego życia. Na początku XVI w. (1502 r.) materiały dokumentujące przebieg jego święceń zostały skopiowane do księgi włocławskiego konsystorza, możliwe więc, że duchowny powrócił wówczas na Kujawy, pozyskał jakieś beneficjum i rozpoczął działalność w granicach swej rodzimej diecezji. Udokumentowanie tego podejrzenia i ewentualne odtworzenie jego dalszych losów wymagałoby jednak żmudnej, przekraczającej potrzeby niniejszej pracy, kwerendy w księgach biskupich i konsystorskich diecezji włocławskiej z pierwszej połowy XVI stulecia.

Analiza dwóch odnalezionych we włocławskim Archiwum Diecezjalnym świadectw święceń nieznanego skądinąd duchownego z diecezji kujawskiej jest drobnym przyczynkiem do studiów nad prozopografią kleru w późnośredniowiecznej Polsce. W intencji piszącego te słowa ma ona jednak także być zachętą do tego, by w badaniach nad święceniami duchowieństwa systematycznie poszerzać znaną i rozpoznaną już podstawę źródłową takich prac. Wstępna kwerenda w gnieźnieńskich, krakowskich, płockich i poznańskich aktach biskupich oraz tamtejszych księgach konsystorskich z okresu późnego średniowiecza wykazała, że w materiałach tych kryje się duża liczba podobnych do odnalezionych we Włocławku świadectw święceń, a wiele z nich wzmiankuje duchownych nieznanych dotąd z innych źródeł. Nie ulega zatem wątpliwości, że rozpoczęte we włocławskim archiwum poszukiwania takich materiałów warto kontynuować w przyszłości w innych ośrodkach.

Edycji dokumentów prezentowanych w aneksie dokonano na podstawie instrukcji wydawniczej Adama Wolffa³¹.

³⁰ W tej sprawie zob. Stanisław OLCZAK, *Diecezjanie płocki w poznańskich księgach święceń z przełomu XVI i XVII stulecia*, Studia Płockie, t. 13: 1985, s. 91–112; Krzysztof KACZMAREK, *Duchowni ordynowani przez biskupa kujawskiego Jana Karnkowskiego*, s. 12–16.

³¹ Adam WOLFF, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, Studia Źródłoznawcze, t. 1: 1957, s. 155–181.

ANEKS ŹRÓDŁOWY

1.

Kraków, 29 IX 1493 r.

Paweł, biskup laodycejski i sufragan krakowski zaświadcza, że za zgodą biskupa włocławskiego udzielił święceń akoliatu Stanisławowi z Korabia w diecezji kujawskiej.

Kop.: *Archiwum Diecezjalne we Włocławku, Akta Konsystorza Generalnego Włocławskiego 3 (108), s. 813.*

Formata accolitus. Paulus, Dei gracia episcopus Laodicensis et illustrissimi principis necnon reverendissimi in Christo patris et domini domini Friderici electi et confirmati episcopi eadem gracia ecclesie Cracoviensis suffraganeus, significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo de anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio, dominica in festo sancti Michaelis in ecclesia sancte Trinitatis, discretum Stanislaum filium Jacobi de Covale clericum dioecesis Cuyaviensis de licencia sui dioecesani rite examinatum idoneumque repertum ad gradum accolitus promovimus et ordinamus divina gracia nobis ad id suffragante. Actum et datum, anno loco et die quibus supra. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum.

2.

Krasnystaw, 18 IV 1495 r.

Maciej, biskup chełmski zaświadcza, że za zgodą biskupa włocławskiego udzielił wszystkich wyższych święceń Stanisławowi z Kowala w diecezji kujawskiej.

Kop.: *Archiwum Diecezjalne we Włocławku, Akta Konsystorza Generalnego Włocławskiego 3 (108), s. 813.*

Formata aliorum ordinis. Mathias, Dei gratia episcopus Chelmsis, significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo de anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto omnes sacros ordines clericorum in ecclesia parrochiali Chumow tituli sancti Dominici sabbato quatuor temporum in quadragesima quo in ecclesia Dei decantatur Intret celebrando, discretum Stanislaum Jacobi de Cowale dioecesis Cuyaviensis de licentia sui dioecesani rite examinatum idoneumque repertum ad gradum subdiaconatus ad provisionem magnifici domini Andree Rzesowski heredis in Przybysowka promovimus. Et sabbato quo in ecclesia Dei cantatur introitus Sicientes omnes sacros ordines clericorum in ecclesia prefata et in eodem

loco prescripto nobis celebrando, prefatum Stanislaum Jacobi ritte examinatum idoneumque repertum ad gradus diaconatus [promovimus], successive vero anno quo supra Sabbato Magno in vigilia Pasce omnes sacros ordines clericorum in ecclesia parrochiali tituli Omnium Sanctorum in Crasnysthaw opido nostre dioecesis celebrando, superdictum Stanislaum rite examinatum idoneumque repertum ad gradus presbiteratus promovimus et ordinamus divina nobis gracia ad id suffragante. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum. Actum et datum in Crassnystaw, anno die et loco quibus supra.

nadesłany 2 V 2017

nadesłany po poprawkach recenzyjnych 23 XI 2017

zaakceptowany 12 XII 2017

Dr hab. Krzysztof Kaczmarek
Instytut Historii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: krzymosina@op.pl

UNKNOWN ACCOUNTS CONCERNING THE ORDINATION
OF STANISŁAW OF KOWAL IN THE KUYAVIAN DIOCESE

Summary

Key words: the 15th century, the clergy, the sacrament of holy orders, the diocese of Włocławek

The article analyzes two accounts of the holy orders received by Stanisław of Kowal, a priest from the Włocławek diocese, at the end of the 15th century. The original documents including the content of the accounts have not been preserved – we are familiar only with their copies, which were recorded in the files of the General Consistory of Włocławek. The first account was prepared in Cracow on 29 September 1493. It includes the information about Stanisław being ordained to acolyte by the suffragan bishop of Cracow Paweł. The other account was written in the chancery of the bishop of Chełm Maciej. It reads that in 1494 the bishop Maciej granted Stanisław of Kowal all higher holy orders. The “source annex” enclosed to the main part of the work constitutes the edition of both sources discussed in the article.

UNBEKANNTE ZEUGNISSE DER WEIHEN VON STANISŁAW AUS KOWAL IN DER
DIÖZESE KUJAWIEN

Zusammenfassung

Schlüsselwörter: 15. Jh., Klerus, Weihen, Diözese Leslau.

Die vorliegende Arbeit liefert eine Analyse von zwei Weihezeugnissen, die Ende des 15. Jh. dem Geistlichen aus der Leslauer Diözese, Stanisław aus Kowal, ausgehändigt wurden. Die Originaldokumente mit dem Inhalt dieser Zeugnisse sind heute nicht mehr erhalten. Bekannt sind nur ihre Kopien, die in die Akten des Generalkonsistoriums Leslau aufgenommen wurden. Das erste der Zeugnisse wurde am 29.09.1493 in Krakau angefertigt. Es beinhaltet Informationen über die Weihung von Stanisław zum Akolythen durch den Krakauer Suffragan Paweł. Das Zweite wurde wiederum in der Kanzlei des Kulmer Bischofs Maciej formuliert und informiert darüber, dass dieser Hierarch 1494 Stanisław aus Kowal alle höheren Weihen erteilte. Der „Quellenanhang“ zum Haupttext enthält eine Ausgabe der beiden im Beitrag besprochenen Quellen.

BIBLIOGRAFIA

- Fabricius, Clara. „Die Litterae Formatae im Frühmittelalter.” *Archiv für Urkundenforschung* 9 (1926): 39–86, 168–194.
- Gąsiorowski, Antoni. „Święcenia w diecezji kujawskiej na przełomie XV i XVI wieku.” *Roczniki Historyczne* 67 (2001): 103–104.
- Kaczmarek, Krzysztof. „Duchowni ordynowani przez biskupa kujawskiego Jana Karnkowskiego w 1533 r.” *Roczniki Humanistyczne* 64/2 (2016): 5–20.
- Kaczmarek, Krzysztof. „Duchowni ordynowani w latach 1539–1544 przez biskupów kujawskich: Łukasza Górkę i Mikołaja Dzierzgowskiego.” *Studia Gnesnensia* 31 [in print].
- Kaczmarek, Krzysztof. „Święcenia duchowieństwa przez biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego w 1550 r.” *Studia Włocławskie* 20 [in print].
- Kaczmarek, Krzysztof. „Święcenia duchowieństwa przez biskupa włocławskiego Macieja Drzewickiego w latach 1516–1529.” *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 104 (2015): 55–92.
- Kaczmarek, Krzysztof. „Święcenia duchowieństwa we Włocławku w 1516 r.” *Zapiski Historyczne* 78/4 (2013): 103–117.
- Korytkowski, Jan. *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od 1000 r. aż do dni naszych*, t. 2. Poznań: Nakładem J. B. Langiego, 1888.
- Kujawski, Witold. „Archiwum Diecezjalne we Włocławku. Przewodnik po zasobach.” *Studia Włocławskie* 6 (2003): 501–526.
- Kujawski, Witold. „Wykazy święconych z najstarszej księgi akt działalności biskupów włocławskich (Kurozwęckiego i Przerębskiego – lata 1496–1511).” *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 72 (1999): 23–112.

Olczak, Stanisław. „Diecezjanie płocki w poznańskich księgach święceń z przełomu XVI i XVII stulecia.” *Studia Płockie* 13 (1985): 91–112.

Olek, Tadeusz. „Akta działalności arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego (Studium źródłoznawcze).” *Studia Theologica Varsaviensia* 13/1 (1975): 231–280.

Pawlina, Leon. *Dymisoria w rozwoju historycznym*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1936.

Prokop, Krzysztof Rafał. *Polscy biskupi dominikańscy. Słownik biograficzny*. Kraków: Drukarnia Akcydensowa Dorosz Andrzej, 2013.

Wiesiołowski, Jacek. „Piotr z Bnina.” In *Polski słownik biograficzny* 26, 536–537, Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im Ossolińskich, 1981.

Wilk-Woś, Zofia. *Późnośredniowieczna kancelaria arcybiskupów gnieźnieńskich (1437–1493)*. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2013.

